

Algoritmusok és adatszerkezetek II.

Kiegyensúlyozott keresőfák

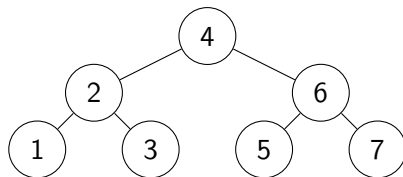
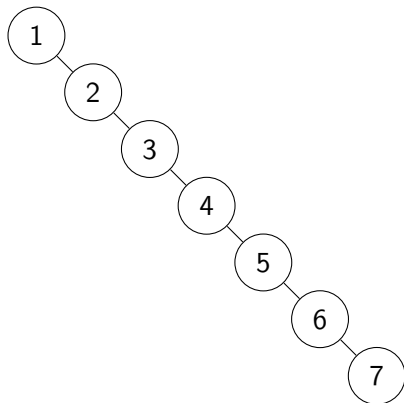
Szegedi Tudományegyetem

Mit értünk kiegyensúlyozott keresőfa alatt?

Emlékeztető

Az eddig tárgyalt műveletek h magas fákra $O(h)$ idejűek voltak
A továbbiakban szeretnénk, ha $h = \Theta(\log n)$ is teljesülne

Véletlen építésű bináris keresőfák

- n elemű bináris fa **legrosszabb esetben** $\Theta(n)$ magas is lehet
- n növekedésével a legrosszabb eset bekövetkezése azonban egyre valószínűtlenebb
- Ha egy bináris keresőfa előállításánál csak beszúrás műveleteket alkalmazunk, úgy igazolható a következő

Tétel

Egy n különböző kulcsot tartalmazó véletlen építésű bináris keresőfa várható magassága $O(\log n)$.

AVL fák (Adelson-Velsky, Landis, 1962)

- **Tetszőleges** műveletsorozat végrehajtása után **legrosszabb esetben is** $\Theta(\log n)$ magasságú kiegyensúlyozott keresőfa
- Garancia: semelyik csúcs egyensúlyi faktorának abszolút értéke nem lehet nagyobb 1-nél

Definíció

Egy p csúcs **egyensúlyi faktora** fiai magasságának különbsége.

Definíció

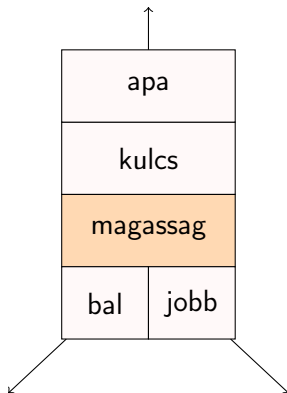
Üres fa magassága: $h(\text{nil}) = 0$

p gyökerű fa magassága: $h(p) = \max(h(p.\text{bal}), h(p.\text{jobb})) + 1$

AVL fa implementációja

```
class Node {  
    Object kulcs;  
    int magassag;  
    Node *apa;  
    Node *bal;  
    Node *jobb;  
}
```

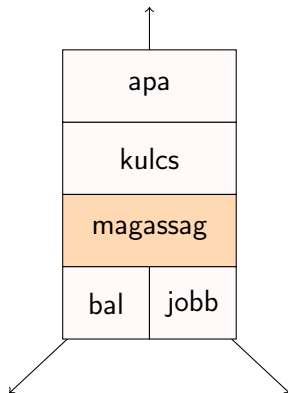

AVL fa implementációja

```
class Node {  
    Object kulcs;  
    int magassag;  
    Node *apa;  
    Node *bal;  
    Node *jobb;  
}
```

Megjegyzés

Találkozni olyan implementációval is, ahol a magasság helyett az egyensúlyi faktort tárolják

Legalább hány kulcsból áll egy h magas AVL fa?

magasság	m
1	1
2	2
3	$1+2+1=4$
4	$2+4+1=7$
5	$4+7+1=12$
6	$7+12+1=20$
7	$12+20+1=33$
8	$20+33+1=54$
\vdots	\vdots

Legalább hány kulcsból áll egy h magas AVL fa?

magasság	m
1	1
2	2
3	$1+2+1=4$
4	$2+4+1=7$
5	$4+7+1=12$
6	$7+12+1=20$
7	$12+20+1=33$
8	$20+33+1=54$
\vdots	\vdots
h	$m_{h-2} + m_{h-1} + 1$

Miért igaz, hogy az AVL fák $O(\log n)$ magasak?

- Jelölje m_h a h magas AVL fában lévő minimálisan található kulcsok számát ($m_1 = 1, m_2 = 2$)
- Általánosságban ($h > 2$ esetén): $m_h = m_{h-2} + m_{h-1} + 1$
- $m_{h-2} < m_{h-1}$ természetesen teljesül, ahonnan

$$m_h > 2m_{h-2}$$

Miért igaz, hogy az AVL fák $O(\log n)$ magasak?

- Jelölje m_h a h magas AVL fában lévő minimálisan található kulcsok számát ($m_1 = 1, m_2 = 2$)
- Általánosságban ($h > 2$ esetén): $m_h = m_{h-2} + m_{h-1} + 1$
- $m_{h-2} < m_{h-1}$ természetesen teljesül, ahonnan

$$m_h > 2m_{h-2} > 2 * 2m_{h-4} > \dots > 2^i m_{h-2i}$$

Miért igaz, hogy az AVL fák $O(\log n)$ magasak?

- Jelölje m_h a h magas AVL fában lévő minimálisan található kulcsok számát ($m_1 = 1, m_2 = 2$)
- Általánosságban ($h > 2$ esetén): $m_h = m_{h-2} + m_{h-1} + 1$
- $m_{h-2} < m_{h-1}$ természetesen teljesül, ahonnan

$$m_h > 2m_{h-2} > 2 * 2m_{h-4} > \dots > 2^i m_{h-2i}$$

- $m_h > 2^i m_{h-2i}$ összefüggést m_1 -ig kijátszva $m_h > 2^{h/2}$

Miért igaz, hogy az AVL fák $O(\log n)$ magasak?

- Jelölje m_h a h magas AVL fában lévő minimálisan található kulcsok számát ($m_1 = 1, m_2 = 2$)
- Általánosságban ($h > 2$ esetén): $m_h = m_{h-2} + m_{h-1} + 1$
- $m_{h-2} < m_{h-1}$ természetesen teljesül, ahonnan

$$m_h > 2m_{h-2} > 2 * 2m_{h-4} > \dots > 2^i m_{h-2i}$$

- $m_h > 2^i m_{h-2i}$ összefüggést m_1 -ig kijátszva $m_h > 2^{h/2}$
- Tegyük fel, hogy egy h magas AVL fa $n \geq m_h$ csúcsból áll, azaz $n > 2^{h/2}$, vagyis $h < 2 \log_2(n)$

Miért igaz, hogy az AVL fák $O(\log n)$ magasak?

- Jelölje m_h a h magas AVL fában lévő minimálisan található kulcsok számát ($m_1 = 1, m_2 = 2$)
- Általánosságban ($h > 2$ esetén): $m_h = m_{h-2} + m_{h-1} + 1$
- $m_{h-2} < m_{h-1}$ természetesen teljesül, ahonnan

$$m_h > 2m_{h-2} > 2 * 2m_{h-4} > \dots > 2^i m_{h-2i}$$

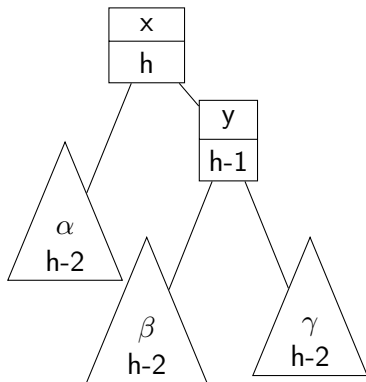
- $m_h > 2^i m_{h-2i}$ összefüggést m_1 -ig kijátszva $m_h > 2^{h/2}$
- Tegyük fel, hogy egy h magas AVL fa $n \geq m_h$ csúcsból áll, azaz $n > 2^{h/2}$, vagyis $h < 2 \log_2(n)$

Megjegyzés

Az élesebb $h < 1.44 \log_2(n)$ korlát is bizonyítható.

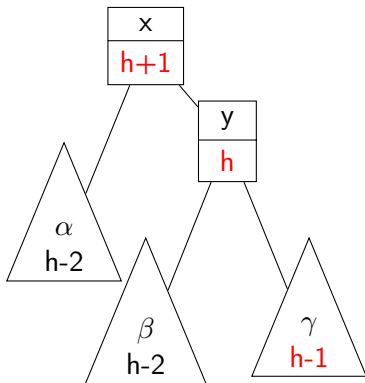
AVL fák kiegyensúlyozottságának fenntartása forgatásokkal

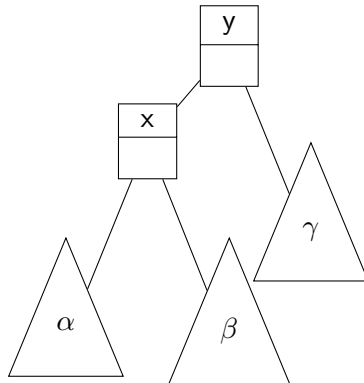
(a) beszúrás előtt

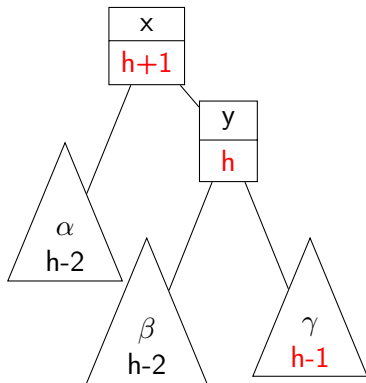
AVL fák kiegyensúlyozottságának fenntartása forgatásokkal

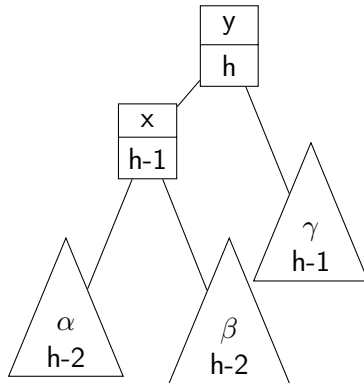
(a) beszúrás után

(b) x körüli balra forgatva

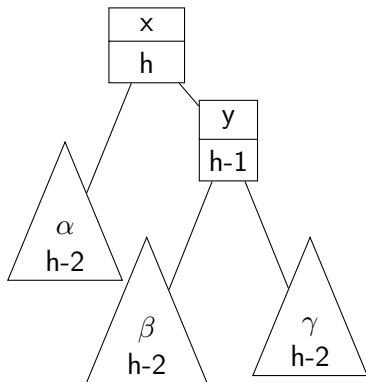
AVL fák kiegyensúlyozottságának fenntartása forgatásokkal

(a) beszúrás után

(b) x körüli balra forgatva

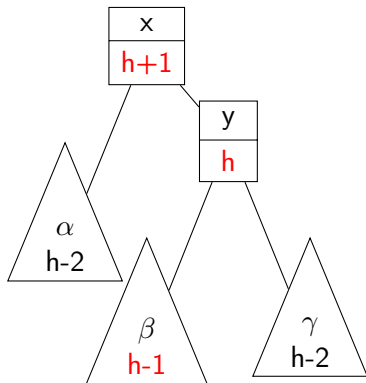
Amikor egy forgatás nem elég

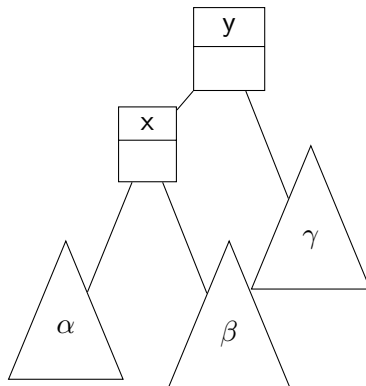
(a) beszúrás előtt

Amikor egy forgatás nem elég

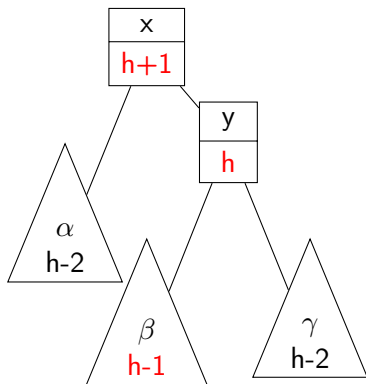
(a) beszúrás után

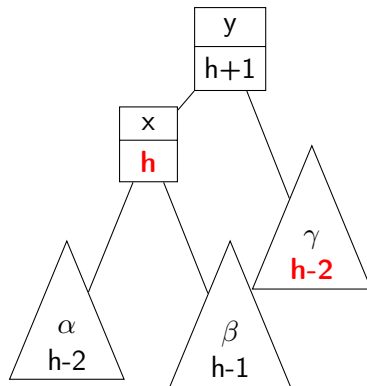
(b) x körüli balra forgatva

Amikor egy forgatás nem elég

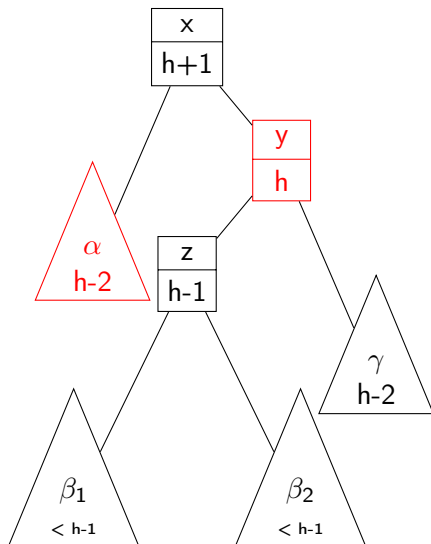
(a) beszúrás után

(b) x körüli balra forgatva

Amikor egy forgatás nem elég – segédforgatás

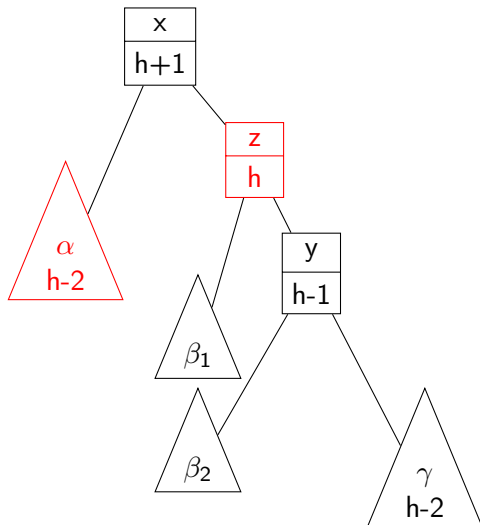

Megoldás

y körül jobbra forgatunk, majd x körül balra

Amikor egy forgatás nem elég – segédforgatás

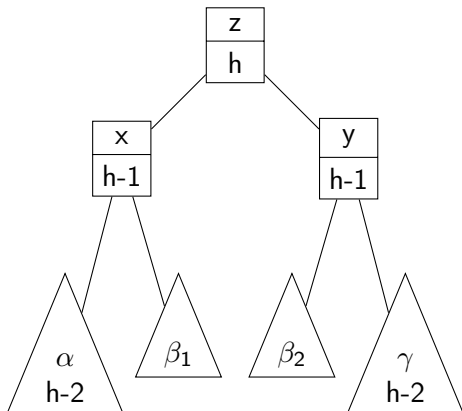

Észrevétel

β_2 nem lehetett magasabb γ -nál

Amikor egy forgatás nem elég – segédforgatás

Miért kellett kettőt forgassunk?

Mert (kiinduláskor) x **jobboldali** részfája volt magasabb
És mert ennek a részfának már a **baloldali** részfája volt magasabb (zikk-zakk)

Megjegyzések a helyreállításokhoz

- A tárgyalt esetek tükörképei is előfordulhatnak
- A törlés hatására elromló AVL-fát azonos módon állítjuk helyre

Általános keresőfák

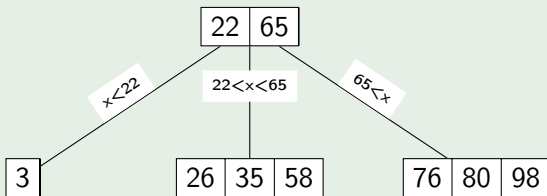
- Az általános keresőfát az különbözteti meg a bináris keresőfától, hogy egy csúcs több kulcsot is tartalmazhat
- Keresőfa tulajdonság kiterjesztése
 - A csúcsban található kulcsok $<$ szerint rendezettek
 - A tárolt kulcsok értékei meghatározzák a kulcsértékeknek azon tartományait, amelyekbe a részfák kulcsai eshetnek

Általános keresőfák

- Az általános keresőfát az különbözteti meg a bináris keresőfától, hogy egy csúcs több kulcsot is tartalmazhat
- Keresőfa tulajdonság kiterjesztése
 - A csúcsban található kulcsok $<$ szerint rendezettek
 - A tárolt kulcsok értékei meghatározzák a kulcsértékeknek azon tartományait, amelyekbe a részfák kulcsai eshetnek

Példa

B-fa definíciója

Definíció

A t -rendű B-fa olyan általános keresőfa, amelyre teljesül, hogy:

- Minden gyökértől különböző p csúcsára $t \leq \text{Rang}(p) \leq 2t$ (rang alatt a fapontban tárolt kulcsok számát értjük)
- r gyökerének rangjára pedig $1 \leq \text{Rang}(r) \leq 2t$
- Minden nemlevél p csúcsra és $1 \leq i \leq \text{Rang}(p) + 1$ esetén $p.\text{gyerekek}[i] \neq \text{Nil}$
- Minden levél azonos mélységű (ez az érték a fa h magassága).

B-fa implementációja

```
class Node {  
    Object[] kulcsok;  
    int meret;  
    Node *apa;  
    Node *gyerekek[meret+1];  
    boolean level;  
}
```


B-fa implementációja

```
class Node {  
    Object[] kulcsok;  
    int meret;  
    Node *apa;  
    Node *gyerekek[meret+1];  
    boolean level;  
}
```

Fontos!

Az eddigiektől eltérően egy csúcsban több kulcs is található.
A csúcson belüli kulcsokra érvényesül a $<$ rendezés.
A csúcsookról eltároljuk, hogy levelek-e (level változó)

B-fában keresés

```
B-FÁBANKERES(x, k) {  
    i=0  
    while i < meret és k > x.kulcsok[i] {  
        i = i+1  
    }  
  
    if (i < meret és k = x.kulcsok[i]) {  
        return (x,i)    // az x csúcs i-edik kulcsát kerestük  
    }  
    if (x.level) {  
        return nil      // a B-fa nem tartalmazza k-t  
    } else {  
        // a megfelelő ágban keresünk tovább  
        return B-FÁBANKERES(x.gyerekek[i], k)  
    }  
}
```


B-fák kiegyensúlyozottsága

- B fákat olyan esetekben szokás használni, amikor az adatunk nem fér be a főmemóriába, azt a háttértáron tároljuk
- A B-fák kiegyensúlyozottsága abból fakad, hogy minden levél azonos mélységen található, illetve, hogy minden (nemgyökér) csúcs legalább $t + 1$ elágazással rendelkezik
 - t -rendű B-fa i -edik ($i > 1$) szintjén legalább $2(t + 1)^{i-2}$ csúcs és $2t(t + 1)^{i-2}$ érték található
 - t értéke a valóságban nagy, mi ezen a kurzuson 2-nek vesszük (hacsak mást nem mondunk)
- Az AVL-fánál "kiegyensúlyozottabb", magassága $O(\log_t n)$
 - Aszimptotikusan nincs jelentősége a logaritmus alapjának, viszont ha másodlagos memóriából olvasunk, számíthat

B-fák tulajdonságainak fenntartása – méret túlcsordulása

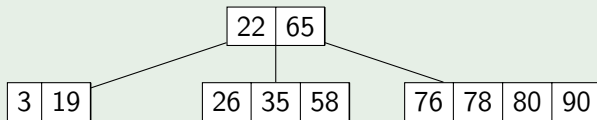
- B-fákba is levélként szúrunk be
- $2t$ méretű csúcsba beszúrva, $2t + 1$ méretű csúcsot kapunk

B-fák tulajdonságainak fenntartása – méret túlcsoordulása

- B-fákba is levélként szúrunk be
- $2t$ méretű csúcsba beszúrva, $2t + 1$ méretű csúcsot kapunk a "középső" elem mentén kettévágva éppen $2t$ méretű csúcsunk lesz (a középső elemet küldjük föl az ősbe)
- Szükség szerint ismételjük az előző lépést

Példa

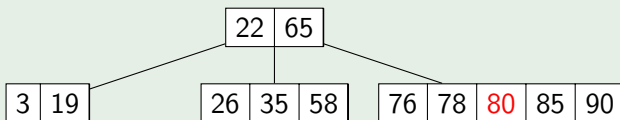

B-fák tulajdonságainak fenntartása – méret túlcsoordulása

- B-fákba is levélként szúrunk be
- $2t$ méretű csúcsba beszúrva, $2t + 1$ méretű csúcsot kapunk a "középső" elem mentén kettévágva éppen $2t$ méretű csúcsunk lesz (a középső elemet küldjük föl az ősbbe)
- Szükség szerint ismételjük az előző lépést

Példa

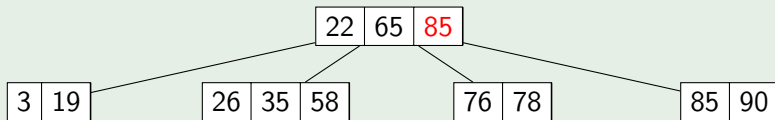
Beszúr(85)

B-fák tulajdonságainak fenntartása – méret túlcsoordulása

- B-fákba is levélként szúrunk be
- $2t$ méretű csúcsba beszúrva, $2t + 1$ méretű csúcsot kapunk a "középső" elem mentén kettévágva éppen $2t$ méretű csúcsunk lesz (a középső elemet küldjük föl az ősbe)
- Szükség szerint ismételjük az előző lépést

Példa

B-fák tulajdonságainak fenntartása – méret alul csordulása

- Kulcs törlése t méretű csúcsból $t - 1$ méretűvé teheti azt
- Itt is megelőzővel helyettesítünk
- Két eset lehetséges
 - 1 Szomszédtól kölcsönzünk, ha annak van feleslege ($> t$ méretű)
 - 2 Összeolvasztjuk a kritikusan kicsi csúcsot a t méretű szomszédjával $\Rightarrow t + (t - 1) + 1 = 2t$ méretű csúcs jön létre
- A kölcsönvételt preferáljuk, hiszen az $O(1)$ időben elvégezhető

Összegzés

- A bináris keresőfák műveletei $O(h)$ idejűek
- Legrosszabb esetben azonban n is lehet a fák magassága ($\Theta(\log n)$ helyett)
- Kiegyensúlyozott keresőfák használatával garantálható, hogy a keresőfa kiegyensúlyozottsága sose romoljon el "túlságosan"

